

Regele laureat al Academiei

Ludmila Patlanjoglu e la a doua carte despre actori și o admir pentru mai multe motive. Întâi, pentru *personalitatea aleasă* – în 1997, Clody Bertola, într-un volum cu titlul suav ca artista, *La vie en rose* (Editura Humanitas); în 2004, Ștefan Iordache, într-un volum cu echivalență de monarh ștregar în titlu, *Regele Scamator* (Editura Nemira). Artiști de un tip special, de o sensibilitate aparte și un farmec anume, misterios, greu de definit, care se deschid ca florile în soare când se simt bine în anturaj și se închid în sine când nu le place ceva. „Băiatul plecat din Rahova și ajuns în «jilțul» lui Hamlet – zice Ludmila – are aristocrația în sânge”, este un om „cu o inimă caldă și un cap rece”, artist „cu multe ascunzișuri, cu un labirint interior foarte special [...] greu de înțeles și de suportat”. Autoarea a avut răbdarea să-i stea în preajmă mult timp, să-i pună întrebări, să-l înțeleagă și – al doilea motiv pentru care o admir – să-l facă să se *destăinuie*. Să-l determine, cu tact și insistență, să-și povestească viața și cariera, ceea ce, pentru unii actori

înzestrați și cu harul mărturisirii, poate deveni filă de poveste. Nu toți sunt dispuși să-și exprime public intimitatea și trebuie să insiști mult ca să obții câte un răspuns. Ștefan Iordache are darul de povestitor; Ludmila a știut să aștepte stările optime de destăinuire și să le stimuleze cu câte o întrebare precisă și discretă. Astfel că o treime din carte e vocea eroului interogat, care evocă nostalgic copilăria și adolescența, premoniția bunicii: „Bre, muică, tu scamatoriu o să te faci”, când, înfășurat într-un cearșaf alb, s-a prefăcut că fură pepeni din șopron. Și – mirare – până la șaptesprezece ani, nici nu ieșise din cartier și dintr-o dată, răzbunând-o pe Domnișoara Nastasia, a descoperit „cu uimire o altă lume, fascinantă, a bulevardelor din centru... străzi luminate... chipuri noi, un alt fel de a vorbi, un alt fel de a te îmbrăca”.

LUDMILA PATLANJOGLU

Regele Scamator Ștefan Iordache

Savoarea unor asemenea monografii e vocea reală a eroului, când se poate auzi direct și liber. Fie sub formă de memorii și jurnale (ca *Marioara Voiculescu*), fie din conversații stimulate iscoditor și consecvent (*Vlad Mugur, Tompa Gábor*). În cazul de față, enigmaticul Ștefan Iordache dezvăluie spectacolul carierei sale cu referiri la principalele momente care au conturat-o (*Viziuni flamande, Hamlet, Frații Karamazov, Titus Andronicus*), la oamenii deosebiți care i-au fost în preajmă (Horia Lovinescu – „un Boier...și un boem rafinat“, George Constantin – „un titan...un unicat“), iubitele (o Stelă din Rahova, Irina Petrescu, Liliana Tomescu și „lumina“, Mihaela Tonitza, soția). În elanul relatărilor, formulează câteva opinii proprii care-i definesc crezul – „Artistul este un mister“, „Meseria noastră nu se învață, se fură“, „Teatrul nu e o oglindă a vieții. E chiar viață“, și mai ales mărturia: „Am avut șansa să joc numai roluri grele, care mi-au adus satisfacții enorme pe plan artistic. Dar eu nu mai sunt același. Și mi-e dor de mine, așa cum eram când eram copil“...

Toată această cuceritoare confesiune e cuprinsă într-un capitol intitulat „Jocul cu viața“, completat de mărturii ale celor apropiați (Sora: „Un mare superstițios“; Nevasta: „Demonic și sfios“); colegii (Sebastian Papaiani – „Pe noi ne-au despărțit femeile“), prietenii, țărani din Gruiu (unde și-a cumpărat casă), lăutarii de la „Șarpele Roșu“ etc. Timp de patruzeci de ani, nu a fost previzibil, nu a fost repetabil – a rămas mereu o surpriză [...] Arta sa consacră breasla actorilor, fiind primul dintre ei încununat cu Premiul Academiei Române, precizează autoarea. Alt capitol consistent, numit „Jocul cu arta“, cuprinde relatări despre particularitatea lui artistică, roluri din teatru și film, admirația generației sale, și ultimul, al treilea, „Jocul cu moartea“, spaima „ieșirii din scenă“ și luciditatea de a se lupta, când se va ivi, cu înnegurata doamnă.

În fine, îi admir autoarei *tenacitatea* de a înfrânge toate dificultățile tipografice și a obține excepționale condiții grafice pentru volum, de la calitatea hârtiei, reproducerea ilustrațiilor și copertă de album. Nu toți au (avem) tăria de a o face.

Viata criticului în teatru

Am avut multă vreme o părere îndoielnică despre adunarea în volum a cronicilor și comentariilor teatrale publicate în reviste, de-a lungul unor perioade, de către un critic. Mi se părea un gest de orgoliu. Or, nu e deloc așa. Asta am înțeles-o mai târziu, când, având de prospectat reflexia critică a evenimentelor teatrale dintr-un timp, sau despre o personalitate anume, aceste volume mi-au înlesnit documentarea, scutindu-mă de multe ore și zile de răsfoit reviste prin biblioteci. Nu e singurul motiv, desigur, dar e important. Originalele cronici ale lui Tudor Arghezi, de pildă, din anii '20-'30, le-am fi cunoscut poate sporadic și inegal dacă nu le aflam în volum; sau percepția diferită, uneori contradictorie la extrem, și prin asta mai stimulativă, asupra tendințelor de reateatralizare modernă din anii '60, cuprinsă în comentariile unor semnatari cu greutate ca Mihnea Gheorghiu, Valentin Silvestru, Radu Popescu, Mira Iosif, N. Carandino, Ana Maria Narti și alții. Printre ei, Ion Cocora, care a avut privilegiul de a se ivi în critica dramatică în acei ani fecunzi de idei. Dar și privilegiul de a frecventa poate cea mai incitantă Academie de teatru, cum recunoaște singur, la repetițiile și în preajma unui vrăjitor fără egal în materie, regizorul Vlad